

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Shemot

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

1

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10060

יח ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר
 להן סדוע עשיתן הדבר הזה ותחנין את
 הילדים : יט ותאמרן המילדת אל פרעה
 בלא כנשים המצרית העברית כי חיות
 הגדה בטרם תבוא אלתן המילדת וילדו :
 כ ויטב אלהים למילדת וירב העם
 ויעצמו מאד : כא והי כי יראו המילדת
 את האלהים ונעש להם בתים : כב ויצו
 פרעה לכל עמו לאמר בן הכן הילוד
 תאנה תשליכהו וכל הבת תחיון : פ
 א וילך איש מבית לוי ויקח את בת
 לוי

יח ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר
 להן סדוע עשיתן הדבר הזה ותחנין את
 הילדים : יט ותאמרן המילדת אל פרעה
 בלא כנשים המצרית העברית כי חיות
 הגדה בטרם תבוא אלתן המילדת וילדו :
 כ ויטב אלהים למילדת וירב העם
 ויעצמו מאד : כא והי כי יראו המילדת
 את האלהים ונעש להם בתים : כב ויצו
 פרעה לכל עמו לאמר בן הכן הילוד
 תאנה תשליכהו וכל הבת תחיון : פ
 א וילך איש מבית לוי ויקח את בת
 לוי

לוי

רשי

(כב) כולדה חפצה על האנשים . מוסס האשה הילדת וכמקום אחר קוראו משכר . וכמוהו (ירמיה יח) עושה חלאכה על האנשים
 מוטב כלי חומות וכו' חרש : אם בן הוא וגו' . לא היה מקפיד חלל על הזכרים שראו חסגנניו עתיד להוליד בן המושיע אותם
 וחוה . ותחיה (ו) : (יח) והתין את הילדים . חספקות להטויס וחיון (סוטה שם) תרגום רחשון וקיישלו והסני וקיימתו
 לפי שלשון עברית לקבות רבות תיבה וזכונת בה משעשת . לשון פעולותן פעלתם . כגון ותאמרנה איש ואחיו לשון עבר כגון ויאמר
 לזכיים . ותדברנה פנים לשון דברתם כגון וידברו לזכיים . זכות חללנה אותה לענין לשון עבר . חללתם כגון ותחללו לזכיים
 (ח) : (יט) כי חיות הגדה . נקיות כחיות . תרגום מילדות חיות . ור"ד (סוטה שם) הרי הן משולות לחיות הגדה
 שחין נקיות חיות . וזכונת משולות לחיות . גור חריה . זכונת . ככור מורו . חילה שוטה . ומי שלא נכתב בו הרי הכתוב
 כוללו ויכיר אותם ועוד כתיב (יחזקאל יט) מה חתך לבואה : (כ) ויטב . הטיב להם . והחלוק בתיבה שוטה כ' אותיות וכתב
 לה וי"ו ר"ד כחצה כחיה שבה לזכר כלשון ויפעל הוא נקוד הו"ד כפי"ו הוא קו"ן חטן כגון ויטב חלקים למילדות . (איכה ב'
 וירב כתי יהודה הרבה תאניה . וכן (ד"ה ב' ל"ו) ויגלת השארית . דנכח אהן הגלגלת השארית . (שופטים ט"ז) ויפן וזב
 אל זנב הסנה הזכות וזלו . כלתו לשון הפעיל את אחרים וכשנאל מודבר כלשון ויפעל הוא נקוד הו"ד כפי"ק . כגון ויטב כעיניו
 לשון חוט . וקורב העם נתיבה העם . ויגלי יהודה הגלג יהודה . ויפן כהכזה הפנה לשון ולכחן . ואלת זכני ויך וישב וירד וינאל
 לפי שאין תורתו שלאלו שהרי הו"ד יסוד כהן וירד וינאל ילך וי"ד אות שלישית בו (ט) : ויטב אלהים למילדות . מזה הטובה :
 (כא) ויעש להם בתים . כתיבה וליה ומלכות שקורין בתים . ויכן את בית ה' ואת בית המלך . כהנה וליה מונכד .
 ומלכות חחרים כדליתא כחסכת סוטה (שם) : (כב) לכל עמו . אף עליהם גור . יום שולד משה חמרו לו חטגניו היום כלל
 המושיע וזון חנו ידעים אם חמרים אם משרחל ורוחן חנו סושו ללקות כמים לפיכך גור אותנו היום אף על המזרים שחמד
 כל הכן הילוד ולא לחמר הילוד לעברים והם לא היו ידעים סושו ללקות עליו מריבה : (א) ויקח את בת לוי . פרש קיה ממה
 ספני גורת פרעה (ומה ולקחה והו"לך שלך בעלת כהן שחמרה לו גורתך קשה משל פרעה אם כרעה גור על הזכרים ואתה גם כן על
 הנקבות כרש"י וי"ן) והמירה ונעשה בה לקוחין עמים . ואף היא נכפכת להיות נערה . וכת"ל שנה היתה שולדה כנולדה למזרים כן
 הסומות

באר רחובות דקדוקי רשי

לויים מוכר כח לשון קל (ער לוב בעכט גרינג האט נחר חין שפאלט גימחט) וראוי עוד להשתמש בו ומשפך כדגש תוך הסית הוא
 לשון כבד (ער לוב בעכט שאלר קחין שטיקן) ואין ראוי להקח מס בו עוד כן על דרך זכמלת מולד בלתי דגש תוך הלמ"ד מורה
 פעולת יורה הקלות (ויח נחכט גרינג גווינן) זחלה בלתי כגון הו"לנו דמורחית ולת הילדה בחנות (ויח נחכט חיהר שחאה גווינן)
 ויעשה וקשה לילד ויעל דרך זה תפרס ד"ס שאחר כך בלתי מן בהו"לנו : (ו) כי כהים הערדתי כיהו"ל ומשכני
 לעתיד ערכון לשון פירוש לפירושו לדעת רש"י בעלת ופיה הוא המושע סיי כפי

עמקו וגוי : יח וקרא טלמא דמערבא למימא ואמר לחו לקמא דין עבדתי' את פהמיא דדין וקניטקו' את בנאי :

ירושלמי

ארום תינו אינו עד לא ימי לנתהו זקדמי אינו מוצלן קדם אבוהו דשמיא והוא עני נתהו ואינו זקן :

ארום דחילו זקדמא פו קדם : יי וקנין להוין שום טב כגו דביא ועבדו להוין בתים ביתא דלגניא וביתא דכהונתא רבמא :

ירושלמי

ואור גברא משבטא דלוי וקניסו גר יוכד תבוקתיה ליה לאתא :

כמא

באר רחובות דקדוקי רש"י

כצני יודי' וזה"ל הכתובה לאו לזרשית היא רק לשיעון הנקיבה וכלת' הוי"ו סיה לאון עכר לנקבה הוא (זיא האט גלעטט) וכו' ומהפכה עתיד נחיה (זיא ווערט לעבן). וזה מדייק רש"י ותמיה רצה לומר כללו כתיב כהדיח לטון עתיד הוי"ו והיא לחיבור : (ח) מה שכתב מספיק וכולי רצה לומר דאלו כפזטיה שהשמיעני שלא עשו לכר פרעה זה כבר נשמע כמה דכתיב ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים אלזולתי מיתורא רנולת ותחין לדרוש כי גס ווספקות לבן מוס ומוון : ומה שכתב עוד תרגום הראשון וק' קוא וכו' דע שכתבו המדקדקים דמלת הפקדנה תשמש לנסתרות כמו ופקדו זכרים (זיא ווארין דענקין) וגם משמש מלת הפקדנה לנסתרות כמו הפקדו (זיא ווערט דענקין) וגם וי"ו ההיפוך הוא לשון עכר ולזה כיון דתרגם דמתרגם במלת ותחין . הראשון וק' קוא והיינו לנסתרות (זיא לחזויען לעבין) ומלת ותחין השני מתרגם וק' קוא לנסתרות (זיא האט לאוין לעבין) ונעווס דכתיב במלת ותחין השני וקרא וילך עזרים אס כן דיבר לנסתרות וזה שכתב רש"י לפי שלשון עכר לנסתרות וכו' רצה לומר מלת ותחין היא על משקל ותפקדה וביא כאלה מוצד הדקדוק שיש לנס רות ולנסתרות אכל לזכרים יש הפרש לנסתרות ופקדו ולנסתרות : (ט) מה שכתב רש"י כתיבה סיכודה שתי אותיות רצה לומר דמינו לפעמים שאין נראה כמכתב רק שתי אותיות מן השרש והשלישית נעלמת או נכלל לומר דרש"י מסיים חכמו דרפנים באמר דמנחם גס כן שרשים דחיין בעצם ראשונה כי אס שתי אותיות : ומה שכתב עוד כשהוא כלשון ויפגיל וכו' בזה הולכת לדעת דלפני רש"י היתה הגירסא ככולן הוידין דארי לכן מחלק רש"י כשהוא כאלה לדבר כלשון ויפגיל רצה לומר לשון ויפגיל קוד הוי"ו דנזירי וכשהוא כאלה לדבר כלשון ויפגיל והיינו לשון עיור כעצמו (דיא ארדייט בלייבט בייד דיין מלך וילכין) אז נקוד הוי"ו בחייוק אכן ככל הספרים שלבו במלות דירב ככת יהודה וכן וילך את השארית וילך וכו' ח : וזה ככולן הוידין כסגול לכן מחלקים המדקדקים כענין אחר

רשבים

ותראה בלא יו"ד לשון ראיה שהרי יאמר ותראה : ותחין . אין חילוק בין פעלו . לפעלתם : (יט) כי מיות הנה . בריאות ופ' מות ומזרחות לילד : (כא) ויעש להם כתים . לשמרה פן ילכו לעבריות היולדות . וגם וילך פרעה לכל עמו לאמר . וכן אמר להם שכן כל לאמר שכתובה כפל לשון של וילך או של ויקרא או של וידבר או של ויאמר כמו שפירשתי כאלה תולדות נח : (א) וילך איש

מבלל יופי

אס לא תגזר האלה : (יט) (כי חיות הנה) . תאר מענין הייסוד וענת רבי יהודה בא כמשפטו כמו קלות דעות ולדעת האחר סגרפה שלא להתערב עם חזרת השדה . ולדעה ר"ל שקראו למילדת היה כמו שאמרו והחירה תנעוראת הגול' והן לפרש חיות הנה מילדות כלומר

לוי : ב ותהר האשה ותלד בן ותראה אתו
 ב־טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים :
 ג ולא יכלה עוד הצפינו ותקח לו תבת
 זמא ותחמרה בחמר ובזפת ומשם בה
 את הילד ומשם בסוף על־שפת היאר :
 ד ותמצב אחתו מרחק לרעה מה יעשה
 לו : ה ותרד בת־פרעה לרחץ על היאר
 ויערמיה הלכת על־יני היאר ותרא את־
 התבל בתוך הסוף ומשלח ארת־אמתה
 ותקחה : ו ותפתח ותראהו את־הילד
 והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי

לוי ונסיבית־ברתא דלוי : ב ועדיאת
 אתתא וילידת בר וחזת יתיה ארי־טב הוא
 ואטמרמיה תלתא ירחין : ג ולא יכלת
 עוד לאטמרותיה ונסיבית־ליה תיבותא
 דגומא ותפתח בחמרא ובזפתא ושויאת בה
 ית־רבניא ושוייתה ביערא על־ביף נהרא :
 ד ואחצמדת אחתיה מרחיק למדע מה
 יתעביד לית : ה ונתת בת פרעה למסחי
 על־נהרא ועולומתהא מהלקן על־ביף
 נהרא וחזת ית־תיבותא בגו יערא ואושיטת
 ית־אמתה ונסיבתה : ו ופתחת וחזת ית־

העברים

רשי

רביא

החיות . וחליתים ועשר כשתהוים . וכשילאו היס משה בן שמונים שנה . א"כ כשנת עברה מונה היתה בת מאה וז' וקורא אותה בת לוי
 (ב) כי טוב הוא . כשנולד כתולא הבית כלו אורה (סוטה שם) : ולא יכלה עוד הצפינו . שמונה המצייים מיום שהחורה
 ויהי ילדתו לו חדשים ויום אחד שהילדת לו יולדת למקוטעין והם דקו חרירי לסוף ט' : גומא . גמיו כלשון מאנה וכלע"ז וי"ז קורן הוא
 ועומד בפני רך וכפני קשה : בחמר ובזפת . זכר ונחמן וטיט ומכפנים כדי שלא ירית אותו לדיק ריח רע שלקפת : ותשם בסוף . הוא
 לשון חגס רושי"ל כלע"ז . ודומה לו קכה וסוף קולו : (ה) לרחוץ על היאר . סרס המקרא ופרשהוותר בת פרעה על היאר
 לרחוץ בו : על יד היאור . אלל היאור כמו (שמואל ב"ד) ראו הלכת יואה על ידי הוא לשון יד ממש שיד האדם סמוכה לו"ד
 (סוטה שם) הולכת לשון מיתה הולכת למות לפי שמיחוכה . והכתוב מסייען כי למה לנו לכתוב ויערמיה הלכות : אח אמתה . אח
 שפתה . ורבותינו דרשו לשון יד . אבל לפי דקדוק לשון הקדש היה לו ליקד אמתה ת"ם דגושה . והם דרשו את אמתה את ידה ונשתרבה
 אמתה אמות הרכה (י) (סוטה שם) : (י) ותפתח והראהו . אמתה ראתה הילד והוספשונו . ועדרשו שראתה עמו
 שכניה (ש"ר סוטה שם) : והנה נער בכה קולו כנער .

באר רחובות דקדוקי רשי

והיינו כשהיו בסגול או הוילה היא כדלוי לשון הפעיל (ער מחכת איין אנדרין ווערקן) וכשהיו דכלרייטס מהן לשון
 הפעיל כגון הכח ויטיב אליהם למילדות (ער מחכת בניטיגין) ויש
 מן לשון קל כמו אל תפן אל מנחתה"ל חלל כשהיו"ד
 שכתבי כסם המדקקים לכן כוודלי וזוהי רבה היא
 להגיה כרשי"ל כן בכל מקום מלת סגולת מורות מלת לירי כדי שלא תהא
 מוסחת נגד כל הנפסחות וגם סותר דברי המדקקים וסותר דברי עזמו כמלכיס עיין שם : ומה שכתב עוד ונתן לה"ו י"ג דכרשה רלה
 לומר דוחק תרתי בעיין י"ג וגם י"ד שראה חלל כשהולכה כיו"ד לחודיה או אינה היו"ד לא בסגול ולא כלרייטס כפתח וזו חזיקה לרי"ך
 לפרש שהוא לשון הפעיל כי כן דין לשון הפעיל להיות היו"ד כפתח ועיין לקמן פרשת ואתחננו"ד הלא ידעך : ומה שכתב עוד ויטב
 בעיני הוטב בעיני
 ויטב עו האט אין איין אייגן וואסל גיפאלין) : ומה שכתב עוד ואל תשיכני וילך וכו' לשיטת הגרסא דלפניו קחי שהיה כתוב
 לפניו וירב וכו' כטובין היו"ד אין ביצרי והמה לשון הפעיל ונפלה עליו הקושיא מוולות ויצא וילך וכו' כי גסם היו"ד אין נכרי
 חלף על פיך איין לשון הפעיל והוצרך לתרן לפי שאין מוולות וכו' אבל לפי הגרסא שלפנינו ככולס היו"ד אין בסגול וכדבת
 רש"י כוונתו כמלכיס מעיקרא לא קשה מידי כי גסם היו"ד אין בסגול לכן הנה לשון הפעיל יפלת ויצא וילך ויטב היו"ד כנרייטס לשון
 הפעיל : ומה שכתב עוד כוולת וילך וכו' היו"ד יסוד חכמה הוא כגד המדקקים כי הנה כתבו יו"ד הכתובה קח
 ילד השועש יו"ד השועש תנוח תחת הערי כקודם תחת יו"ד בשימוש : ומה שכתב עוד יו"ד דלות שליטתו למתע
 קחתים

במורה דהנה בר היא נשקתא סקריא ברת לוי : ב ואיתעברת איתתא ויליבת ביר בסוף שיקא ירחין נתמת יתיה
 ארס בר קובי הוא נאטמרתיה חלת ירחין דסקריהון השעא : ג ולא
 חות אפשר לה תוב לאטמרתיה דסקריא ברגשין עלה ונסיבת ליה מיבוקא
 דטוגס וחפיקא בחיקרא רבויסקא לשוניה כגוה ית טליא ושוייה כגו
 גומייה על גוף נהרא : ד ואיתעברת בקרס איתתיה מרחיק לאיתחכמא מה יתעביד ליה : ה וגרי מימרא בני
 צולקא דשתנא וטריב בישרא בארשא נטעביב ונתמרת ברתיה דפרעה לאתקורא על נהרא ועוליקתהא אולן על גוף
 נהרא ותמרת ית מיבוקא כגו גומייה נאושטת ית גרמיקא ונסיקתא וכן ע איתסירת מן שיתנא ומן טריבא :
 ו ונתמת ותמרת ית רביא וקא טליא בכי ונתמת עלוי נאמרת כן בני יהודאי הוא דין : ז ואמרת אחתיה וגני

ואמרת

באר רחובות דקדוקי רש"י

קא חסיס דלכסדרן הי"ד אית ראשונה היא חן הסורס כמו שכתוב בעלמנו ילך ירד יס"א : (י) מה שכתב את שפתה רצה לוותר בחלת
 אחתה הוא הסורס אקוה (דיכס עייד) וית"ו היא תמורת ה"ה הסורס כי כן דין ה"א הסורסית כאשר תבוא אחריה לות הכינוי הוא נשתנית
 ה"א לת"ו רטויה ועיין בפ' חפטים בר"ש כד"ה חרתה : וזה שכתב עוד רבותיו דרשוכו' רצה לוותר לדעת רבותיו מלשון
 אקוה (כל"א חין א"ל) הוא הסורס אפס כתי חיוין וזה"ל היא לנקה ודרך לשון הקודש כאשר יתפרסם הדלואי תונקד דגס תוך מס
 הנשירה לתשלוס הסרינה ולס כן לפי דכריהם הויליקד כזה אקוה כדגס תוך ה"ס ולאחר עינתי עולתי
 בספר הזרשים שס"ב ה"ד ק' סורס אמה וז' לות שלחית אחתה את שפתה ואומרים כי המלה זאת מחלוקת קרויה כי יש
 קוראים אותה כדגס אקוה מן אמה ארכוין פירס רביתו סעדיה וכו' עכ"ל ה"ד דק הנה לפי עדותו של ה"ר דק כסריביתו גדיה מפולקת
 קושית רש"י ודגס רבותיו קלי אליכא גירסת דרבינו סעדיה ודכריהם שריקו קיימין : אכן עדיין יש לדקדק חילן הוניה
 הלימוד

רשב"ם

איש מכית לוי . הוא עזרם . ויקח את יוכבד בת לוי אשר ילדה חתה ללוי כוזרים . והרכה שנים לקחה חלפני לידת תסה שהרי
 אהרן בן שלם וסמונים ומה כן סמונים בדכרם אל פרעה : (ב) ותבר האשה בעת גזירת פרעה כהסליך הזכרים ליאר ותלד בן :
 ותרא אותו כי טוב הוא ותלכנו . התפרס לפי שרחתו שטוב הוא הטמינתו עקר הוא שכל הולדות אמותן תרמות עליהן . א"כ
 צריך לפרש ותרא כמו וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד . כסתכל והביט כל מעשיו וכל פעולותיו עשה עם יש לתקן
 טוב דבר כהם והנה כלם ימים ותתקנים חף כהן לפי שמה נולד לסוף שזה חדשים כמו שחזינו בשמואל שולד לתקופת הימים .
 שני תקופות ושני ימים . ולפיכך יכלה להנמינו שלשה חדשים שהחריים היו חקרים למעובדות לסוף תשנה חדשים לכן נסתכלה בו
 כשעת לידת אס הוא כפל ולא תטרח בהטמנתו וראתה כי טוב ויפה הוא כי גמרו סימניו שצרו ולימורכו כמו שחזינו בימות וידעה
 שהוא בריקולא ותפנהו וירחם עד סוף ע' ירחים שהוא זמן לידת רוב נאים וכשכחו לטודקה חמרה להם כפל היה לו השליכוהו המצריים
 ליאר : (ג) בחמר . מכפנים וכופת מכחין שלא יכנסו החיים . ותמס כסוף אשר סיון לשפת היאר והטמינו יפה שולכים על
 שפת היאר ולא יוכלו לראות התיבה . אבל רוחם כתוך הנהר יכלו לראות' כי יזככד לח נכנסה כנהר להנמינו מכל נדדו הטיב ולכן ראתהו
 בת פרעה שזיה רוחלת כתוך היאר אבל כערותיה שהיו חולכות על שפת היאר לא יכלו לראותה : (ה) אחתה . שפתה :
 (ו) ותפתח ותראו את הילד העפרס שראתה את הילד טועה היא . וכי מי חינו יודע שאם פתחה את התיבה שראתה את הילד .
 אלת

מכלל יופי

בח ראוי חן כן הנה ומפני שלא תתערב עם אשר כנה בית החליפו
 ה"א כ"ו וחסרו הנו"ן להקל על הלשון והיא חולקת
 כדגשית ה"ו"ת כחלת הולכה כ"ו"ן גש הלל :
 ב (ג) הצפינו . דגש העדי להפארת כדגש מהדש
 " (נומא) הוא עין קל מאד . ויש רפרטו
 מלשון גמי בדכרו"ן לכי עושין מן הגמי הפינות הטורות
 וזפתין אותן בזפה שלא יכנסו בהם המ סיהם ק"י"ם ע"פ פני
 המים : (והחמרת) . בהא הכנוי נתה והיהה ראוי דר במפיק
 (בחמרה) . טיטש עושין מטיט ומחול לבנות מומט ור"ש
 בו : בסוף הוא הנומא : (על שפת) צד : (היאור)
 על דעה אנקלוס הוא הגהר שתרגם יאור נהרא :

על ג. 3. 1

העברים זה: ז ותאמר אחתו אל-בת-
 פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן
 העברית ותניק לך את-הילד: ח ותאמר-
 לה בת-פרעה לבי ותלך העלמה ותקרא
 את-אם הילד: ט ותאמר לה בת-פרעה
 הילכי את-הילד הזה והניקהו לי ואני אתן
 אר-שכרך ותקח האשה הילד ותניקהו:
 י ויגדל הילד ותבאהו לבת-פרעה ויהי-
 זה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן-
 הפנים משיתקחו: יא ויהי בימים ההם
 ויגדל משה ויצא אל-אחיו וירא בסבלתם
 וירא איש מצרי מכה איש-עברי מאחיו:
 יב ויפן כהנכה וירא כי אין איש יודע את-
 המצרי ויסמנהו בחול: יג ויצא ביום
 השני והנה שני אנשים עברים נצצים ויאמר
 לרשע למה תכה רעך: יד ויאמר מי
 שמך

שלישי

רביא והא עולמא כבי נחסת עלוהי ואמרת
 מבני יהודאי הוא דין: ז ואמרת אחתיה
 לבת פרעה האיזיל ואקרי לך איתתא
 מינקתא מן יהודתא ותניק לך ית רביא:
 ח ואמרת לה בת-פרעה איזילי ואולת
 עולמיתא וקרתית אמיה דרביא: ט ואמרת
 לה בת-פרעה הא-ליכי ית-רביא דין
 ואונקיהי לוי ואנא אתן ית-אנך וגסיבת
 איתתא ית-רביא ואונקתיה: י ורביא
 רביא ואיתתיה לבת-פרעה והוה-לה לבר
 וקרת שמיה משה ואמרת ארי מן-מיא
 שחלתיה: יא והנה ביומא האינן ורביא
 משה ונפק לות-אחיה וקא בפולחניהון
 וקא גבר מצרי מחי לגבר-יהודי מאחיה:
 יב ואיתפני לקא ולקא וקא ארי-לית
 גברא ומקא ית-מצרואה ושמריה בחלא:
 יג ונפק ביומא תנינא והא תריז-גברין
 יהודאין נצץ ואמר לחיבא למא את-מחי לחבךך: יד ואמר מן שניך לגבר רב ודין

עלנא

רשי

מן העברות . סמכותו על מנחת הרכה לניקולא ינק לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה (ש"ר מוטרה-שם) : (ח) ותלך
 העלמה . הלכה כמדות ועלמות כגלס : (ט) הילוכי : כתבא ולא ידעה מה כתבא הי שליכי (יא) (ש"ר מוטרה-שם) :
 (י) משיהיהו . שחלתיה הוא לשון הולאה כלשון חרמי כחשכל בניתא ותלכא . וכלשון עברי משיתקחו לשון הסירומי כמולא ימוש
 לא משוכן חכיו ונחס . וזו חומר שאינו נומחברת משוימוש אלא מנורת משה ולשון הולאה הוא וכן (שמואל בכב) יושני ממים רבים
 שאלו היה תמחברת מולא יתכן לוור עשייתו אלא תישותיהו כאשר יתמר מן קס הקימותי וכן שב השיבותי וכן כה הכיאותי
 לוימיתיהוכמו (זכריה ג) ונשתיאת עון הארץ . אבל משיתיהו אלא תישותיהו אלא מנורת משה ולשון הולאה הוא וכן (שמואל בכב) יושני ממים רבים
 בלה עשה לך כנה כזכור ליור כהם פעלתי תבוא היו ד' במקום ה"א כמו עשיתי כתיבי פניתי לוימי (יב) : (יא) ויגדל משה . כגון
 כבד כתב ויגדל הילד . אמר רבי יהודה כ"א הרמקן לקומה והשני לגדולה שניכסו פרעה על ביתו : וירא בסבלותהם . (ש"ר)
 לפי עיניו ולכו לחיות מיר-פליסם : איש מצרי . (ש"ר) מנש היה מנשה על סטרוי ישראל ויהי מעמיד מקרות הנבר למחכתם :
 בכה איש עברי . ולקאו ורנדו וכינלה של שלומית בת דכרי היה ונתן עיניו בה וכליה העמידו והוסיחו מכותו והוא חור ונכנס לבית
 וכל על אשתו כסבורה שהיא כעלה וחור האים לביתו והרגיש בדבר וכזארה אותו ומצרי שהרגיש בדבר היה מוכהו ורודו כל היום :
 (יג) ריפן כהנכה : ראה למה עשה לו ככית ומה עשה ליבסלה . ולפי פשוטו כחשקענ : וירא כי אין איש . עתיד לנצח
 קנא ליתיה : (יד) שני אנשים עברים . דין ואחרים הם שהתירו מן הון : נצצים . מריכוס : למה ריבה .
 ח' ע' מ' א' ס' כ' ד' ו' ז' ח' ט' י' י"ב : רעך . רשע כחושך : (יד) מי שמך לאיש . והרי עודך נער :
 וליהרגי אתה אומר . תמאן תולעודים שהרגו כסם הקמורש : וירא משה . כפסוקו . ומדרשו דלג לו על שאלה בישראל
 רשעים

ח ואמרת לה ברת פרעה אצילי ואזלת שליחך הקבר לאמיה דרבאי ט ואמרת לה ברת פרעה אצילי
על רבאי דתני ואונקמיה לי וצנא אתו ית סטרך ונסיבר וכו' י ורבאי רבאי ואצילמיה לכת פרעה ונורה לה
קביב הי קביר וקבת שמייה משרה צרוס אמבר מן מוי ונברא שתימיה יא ונתה ביומא דאניו ורבאי משרה
רנפק לנת אחוהי וחמא באניק נפשיהון ורסוגי פולמנתה ותמא גבר מצראי מחי גבר יהודאי מצחו י

ירושלמי

יא ואיספבל משה ברוח קודשא בתרין עולמאי וקא לית
גיר עתיד למיקום במתוהא מצריא וקשר לר מצריא
ושמן יתיה בקלא י

יב ואיספבל משה בחכמה וצמיה ואיתבון בקל
בר ובר וקא לא קאיים מן סחויא מצראי גבר גיר וקא
דעבד מתובא מן גני גני עד עלמא ומתא יר מצראי
וטמריה בקלא יג ונפק ביומא מנינא ואודיק וקא
דמו ואבירס גררין ויהודאי גצו נבר תמא די גמר דמו גדיה
על אבירס למימתייה אמר ליה למאי צנת מחי למחרך י

יד ואמד ליה דמן מאן הוא רבאי ותך לגבר רב ובניו
עלנא

באר רחובות דקדוקי רשיי

פלימוד שנתרברה ידה לאמו רבות כי לא מנח כחן סיעון הרבני לכן כדחה לידהא ודאי לדכריהם לענין אמה התי"ו שהיא תמורת ה"א
לאו שהיא היא רק נוספת לגמרי וכבר פירש הר"ק ביהושע ד"ה הכהנתה גם כפסוק כפלתה אהרן ד"ה א"ה נוספת מורה הפלגת
הדכה עד מואד לכן דרשו שנתרברה ידה אמות הרבה : (יא) דלפיפסוטו הוי למכתס ה"ל"ך ככ"ף טיה כדון כל טיכח לנקבה
ויודכתיב ה"ל"כי ודאי תתחלק הכולה לשתי מלות ה"ל"כי והולך לפי זה להוסיף ה"ן להכין המלה ה"י (בעס) ש"ל"כי (דס
דייגין) וחס כן כתנכאה ולא ידעה מה כתנכאה : (יב) דכרי"ש מתבארין מעצמן דאילו יהיה
דולת משייתיה מן שורת מ"ס כדכרי"ש ויהיו על משקל קס אם כן חס הוי לשון הפעיל הוי למכתס המי שותיהו כמו הקימותי ואלו
הוי לשון קל הוי למכתס רב"ש שותיהו כמו ומשתי את עון הארץ חלא ודאי שרשו עשה על משקל ככה וכמו דמרינן מן
בקר דגיתיהו (אך האב גיבוהאט איהס) הכי ענין חרינן מן שורס קשרה קשיתיהו (אך האב אויס גיבונין איהס) והיינו
כתרגומו שאלתיה לשון הולאה : (יג) גרמינן בסנהדרין אמר ריש לקיש כל המגביה ידו על
מכ ריחף על פי שלח הכהן קרא רשע שנאמר ויאמר לרשע למע תכה ריעך ה"בית לא כאמר חלא חקריה אף על פי שלח הכהן קרא רשע
ע"כ לשון בגמרא וכונת ריש לקיש אלגנתיס הכית לשון עבר (דוח האשט גיטלאנין) ואין לשון עבר שייך רק על מעשה
שהיה

רשב"ם

אלא כן פרושו פתחה את התיבה והביטה בילד אם זכר אם נקבה ורשתה כי נער הוא כלומר זה הילד זכר הוא ולא נקבה וראתה בזכותו
שהוא תיבול ולכן נטמן (וחס) ואינו אסופי שחס היה בת ים לומר אסופי הוא וכן מצינו כתוב מה כעשה לנער היולד כיום הוולדו
קמי נער והנה נער בוכה ותחמול עליו ונומר לפי שהיה בוכה לכך ותחמול עליו ולפי שראתהו נער זכר מהול אחר מילדי
העברים זה ודוגמא זו ולמה יתן ענה אחת אפים חולק במיר ולמה כי את סנה אהב לכך נתן לה אפים שקערה שלפניו
זא"כ למה ענה אחת כי סגר רחמה אהל לפנינה ולכל כמותיה וכמה נתן מנות הרבה כי בניס היו לה ותראהו את הילד והנה הוא
נער טובה (ז) ותיניק לשון מפעיל ותיניק (כשהיא עצמה) יונקת ותיניקהו אין לרין לומר שגוף שתי אותיות כמו
בא שנקס שיאמר בלשון מפעיל ותיניקהו ותיניקהו חלא מוגרת יניק הוא ולקצר את התי הוא אומר ותיניקהו
במקום ותיניקהו (י) משייתיהו מפעיליהו לשון זה נופל במשיכת מן המים כדכתיב ימושני ממים רבים מוגרת קנה
יאמר קנייתיהו בלשון מפעיל ויקני בלשון מפעיל : (יא) מכה שעה הכהו ולא הרגו : (יב) הלהורגני איהו אומר
בשכיל שאני מכה איש חבירי כאשר הרגת את המנרי בשכיל שהיה מכה איש עברי : אכן ארכן לא כמו שהייתי סבור כשטמנתיו בחול
שלח נודע אלח כן הוא שנודע וישב בלחן מודין כולל וחס"כ מפרש בחיזה עלילה ישב כמדון בתחילה וישב על הבאר שם נח תחילה
כאדם

מכלל יופי

על האור האור כמו אל האור ושעור הכתובות רד בת פרעה על האור לרחוק או הוא כמו לרחוק בלשון וכו' וכו' ונתת איתם על סלחם : (ותשלח) לשון שליחות : (אמהה) שפחה ואומרים כי המילה הזאת מחלוקת בקריאתה כייש שקוראין אותה בדגש אפ"ה מן אמה ארכו וכן פירש רבינו סעדיה בפירושו ערבי וכדורעהא פירושו השלח ורעהור וזאת

הקראתה יהיה והשלח לשון רחוקה : (ט) (היליכי) בא מבריי הסורה הויד : (י) (משיחהו) ענין המשיכה והרצועה : (יד) (אתה אומר) כלומר

שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אמה
 אמר באשר הרגת את המצרי ויירא משה
 ויאמר אכן נודע הדבר : טו וישמע פרעה
 את הדבר הזה ויבקש להרג את משה ויברח
 משה מפני פרעה וישב בארץ מצרים וישב
 על-הבאר : טז ולכהן מדן שבע בנות
 ותבאנה ותדלנה ותמלאנה את-הרהטים
 להשקות צאן אביהן : יז ויבאו הרעים
 ויגרשום ונקם משה וישלח וישק את-
 צאנם : יח ותבאנה אל-רעואל אביהן
 ויאמר מדוע קהרתן בא היום : יט ותאמר
 איש מצרי הצילנו מיד הרעים וגם-דלה
 דלה לנו וישק את-הצאן : כ ויאמר אל-
 בנתיו ואיו למה זה עזבתן את-האיש קראן
 לו ויאכל לחם : כא ויואל משה לשבר
 את-האיש ויתן את-צפרה בתו למשה :
 כב ותלד בן ויקרא את-שמו גרשם כי
 אמר בן הייתי בארץ נכריה : פ כג ויהי
 בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו
 בני-ישראל מן-העבדה ויוצקו ותגל שועתם
 אל-האלהים מן-העבדה : כד וישמע
 אלהים את-נאקתם ויזכר אלהים את-בריתו
 את-אברהם את-יצחק ואת-יעקב :
 כה וירא אלהים את-בני ישראל וידע
 אלהים

עלנא הלקמטלי את אמר כמא דקטלתא
 ות-מצראתא ודחיל משה ואמר בקושטא
 איתידע פתנמא : טו וישמע פרעה ית-
 פתנמא הדין ובעא למקטל ית-משה ויער
 משה מן-קדם פרעה ויחיב בארעא דמדן
 ויחיב על-ביתא : טז ולכהן מדן שבע
 בנן ואסתא ודלאה ומלאה ית-רהטיא
 לאשקאה ענא דאבוהן : יז ויבאו רעייא
 ויגרדונין וקם משה ופרקינין ואשקי ית-
 ענאן : יח ואסתא לנת-רעואל אבוהן
 ויאמר מה-דין אחיתין למיתי יומא-דין :
 יט ואמרא נברא מצראתא שויבנא מיד
 דרעייא ואף-מידלא דלא לגא ואשקי ית-
 ענא : כ ואמר לבנתיה ואן-הוא למה דין
 שבקתין ית-נברא קרן ליה ויכול לחמא :
 כא וכבי משה למחב עס-נברא ויהב ית-
 צפרה ברתייה למשה : כב וילידת בר
 וקרא ית-שמיה גרשם ארי אמר דייר
 הויחי בארע נוכראתא : כג והיה בימיא
 סניאא האינן ומית מלכא דמצרים ואיחנחו
 בני ישראל מן-פולחנא דהנה קשיר עליהון
 ויוצקו וסליקת קבלתהון לקדם ית-פולחנא :
 כד ושמיע קדם ית-קבילתהון ודכיר
 ית-קיימיה דעס-אברהם דעס-יצחק
 ודעס-יעקב : כה ויגלי קדם ית-שעבודא

דבני

רשי

רשעים דלטורין אמר מעתה שיהא אינם ראויין לינא : אכן נודע הדבר . כמשתע ומדרשו נודע לי הדבר שכוונו תחם עליו זה חטאן
 ישראל וכל ע' אמות כאלו כרדים בעבודת מלך . אבל רוחה חזקתם רחמים לכן : (טו) וישמע פרעה . הם הלטינו עליו :
 ויבק ללהרוג את משה . מסרו לקוסטאג ללרגו ולא סלטו כוהחבר כוח מחקר חסה וינלני מחרכפרעה : (וישב בארץ מצרים)
 כתעכסס כמו ויסע יעקב . וישב על הבאר . למד ויעקב סודונו לו ונגו מן הכתר : (יז) ולכהן מדן . רכסתי .
 ופירש

עלנא הלא למקטלי אנת אמר קמא דקטלת ית מצראי ודחיל משה ואמר בקרשטא אתפרסם פתגמא :
 טו רשמע פרעה וגוי ניתיב עלוי בקרא : טז ולאונים דמדון שבע בנתא ואתו ותלאה ומלאה ית מורכבנותא
 לאשקאה ית ענא דאבהון : יז ואתו בעיני וטרדוגין וקם משה ככת גבורתיה ופרקנין ואשקי ית ענהין :
 יח ואתאה לנת רעואל אבהו דאברהון ואמר וגוי : יט ואקרא בקרא מצראי שיקנא מן דא דבעיא וילחוד
 מדול חד דלה לן ואשקי ית ענא : כ ואמר לקנחיה דבריה ודאן הוא למא דגן שבקמין וגוי : כא וכד תקים
 רעואל דעבק משה מן קדם פרעה טלק יתיה לגובא והור צפרה ברמיה דבריה ספרגסא ירמיה בסיתרא בזמן עשרתי
 שנין ולסיף עישרתי שנין אפקי מן גובא ועל משה בגו גינתימא דרעואל והנה מודי ומצלי קדם : דעבר עמיה ניסין
 וגבורו ואיסתכנת חוטרקא דאיתבריצת בני שמשתא ותקין ומפבש עלה שקמא ברא ונקרא דביה עתיה למעבר ית
 תיקומא במוצרים וביה עתיד למיבוע ית ימא דסוף ולהנפקא מוי מן ביפא והנה רעין בגו גינתימא ומן יד אושיט יתיה
 ונסמיה הא בזמן צכי משה למיכת עם ובקרא ויהי ית צפרה ברמיה למשה : כב וילידת פיר דבר בקרא
 שקמיה גרשום ארום אמר ביער הויתי בארעא נוכבייא דלא דידי : כג והנה ביומיא סגיאיא האיניו ואיתקמש
 מלקא דמצרים ופקיד לקטלא בוכבייא דבני ישראל גנין למיחתי באדמיהון ואתאנחו בני ישראל מן פירקנא דהנה
 קשיא עליהון וזעקי ופליקת קבילתהון לשמי מרומא ב"י ואמר במוטריה למפרוקניו מן פירקנא : כד ושמייע
 קדם : קבילתהון ודכיר קדם : ית קימיה דקיים עם אקרקם ועם יצחק ועם יעקב : כה ותקמא : י צער

שעבורהון

רשי"י

ופירש לו מע"א וכידוהו מאללם : ארתההטים . את כריכות מרונות המים העשויות בארץ : (יז) ויגרשום . מפני הכיזוי :
 (כ) למה זה עובתו . הכיר בו שהוא מורעו של יעקב שהמים עולים לקראתו : ויאכל לחם . שמוא יטא אחת עומס . כד"א
 כי חס הלחם אשר הוא חובל : (כא) ויואל . כתרגומו . ס"א כמשמעו ודומה לו (שופטים יט) הואל כאלין . ולו הואלנו .
 הואלתי לדכר . ומדרש"ל (יד) אלה נשבע לו שלא יזו ממדין כי חס ברשותו : (כג) ויהי בימים הרבים ההם . שהיה משה
 גר במדין וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לטשוע ומושה היה רועה וגו' וכאת תשועה על דיוולכך כסמכו הפרשיות הללו כר"י : וימרת
 מלך מצרים . (ש"ר) כנטרע והיה שומט תינוקות ישראל ורומן בדמם : (כד) נאקתם . זעקתם . וכן (איוב כד)
 מעיר מתים ינחקו : את בריתו את אברהם . עם אברהם : (כה) וידע אלהים . נתן עליהם לכולא העלים עיניו :
 אחר

באר רחובות דקרוקי רשי"י

שהיה כבר כפועל מחסאם כן לא היו נקרא רשע עד שהכחו אלכל עכשו דכתיב תכה לשון עתיד (דוא וילשט שלאגין) וכאמת עדיין לא
 הכהו ואף על פי כן נקרא רשע בהרמות יד למודיה : (יד) דלא לומר התרגום דמתרגם על מלת ויאל ונטי והיינו ענין דרון (כווילגין)
 אס

רשב"ם

כאדם שיעוד לפוש : (טו) ולכך מדין . אל רעואל . רעואל אפי אכיהן : א"כ שם אכיהן יתרו וחובב בן רעואל האמור
 לפנינו הוא חובב הוא יתרו . ואם רעואל הוא יתרו א"כ בן יתרו היה ומה שכתוב בפסחים חבני חובב חותן משה חזיב שחובב הוא
 יתרו שכל מקום שחזיר חתן משה חזיר יתרו : (כז) בארץ נכריה . שכן משמע גרשום גרשום בארץ רחוקה : (כג) ויהי
 בימים רבים ההם . לאחר שהרג משה את המצרי ופקס פרעה מלך מצרים להרוג את משה ויכרת מפניו עד שהיה עתה בן שמונים
 שנה

מכלל יופי

אתה הושב : (טו) ולכך מדין . אמרה כי קראה שמו משה לפי
 מדין . כל עובר יקרא . שאת מן המים משית חותו :
 פהו ואפילו עובר ע"י
 (יז) ויגרשום . כאמרו לנקמות וכתב רא"ב בע בשם
 רבי משה הכהן כי בא בן שלא להתערב עם הנזן הניסה והנה
 מצאנו זכריהו אשר קונניהו יתרו : (יח) אל רעואל
 אביהו . הוא אבי יתרו ורועה לוטר אבי אביהו כי כן דרך
 הלשון לקרא לאבי אביו ולבן בנו : (כ) קראן לו .

אחר

4

7

0

רביעי אלהים : ס א ומשה היה רעה את
 צאן יתרו חתנו כהן מדגן וינהג את הצאן
 אחר המדבר ויבא אל הר האלהים חרבה :
 ב וירא מלאך יהוה אליו בלבת אש מתוך
 הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה
 איננו אכל : ג ויאמר משה אסרה נא
 ואראה את המראה הנדל הזה מדוע לא
 יבער הסנה : ד וירא יהוה כי סר לראות
 ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר
 משה משה ויאמר הנני : ה ויאמר אל
 תקרב הלס של נעליך מעל רגליך כי
 המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש
 הוא : ו ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי
 אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ויסתר
 משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים :
 ז ויאמר יהוה ראה ראיתי את עני עמי
 אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני
 נגשיו

דבני ישראל ואמר במימריה למפקהו יי
 א ומשה הנה רעי יתענא דיתרו חמוהי
 רבא דמדגן ודברתי ענא לבתר שפר דעיא
 למדברא ואתא לטורא דאיתגלי עלוהי
 יקרא דיי לחורב : ב ואיתגלי מלאכא דיי
 ליה בשלהובית אשתא מנו אסנא וחנא וקא
 אסנא בעיר באשתא ואסנא ליתוהי מתאכיל :
 ג ואמר משה איתפני כען ואחזו ית
 חיונא רבא הרין מה דין לא מתוקד אסנא :
 ד וחנא יהנה ארי איתפני למיחזו וקרא
 ליה יי מנו אסנא ואמר משה משה ואמר
 קא אנא : ה ואמר לא תקרב הלכא שרי
 סינך מעל ריגלך ארי אתרא דאת קאים
 עלוהי אתר קדיש הוא : ו ואמר אנא
 אלהא דאבוך אלהא דאברהם אלהא דיצחק
 ואלהא דיעקב וכבשינון משה לאפוהי ארי
 דחיל מלאסתכלא בצירתי יקרא דיי :
 ז ואמר יי מנלא גלי קדמי ית שעבוד
 עמי דבמצרים וית קבלתהון שמי ע קדמי מן קדם מפלחיהון ארי גלי קדמי ית

רשי

כיביהון

(א) אחר המדבר - להתרחק מן הגול של ירעו כסודות אחרים : אל הר האלהים - על שם העתיד : (ב) בלבת אש - כשלהבת אש כמו של אש כמו של השמים - (שמואל בית) לכהילה ואל תתמה על התי"ו לכו כיונא כו - (יחזקאל יו) מה חמולה לכתך (טו) מתוך הסנה - ולא חילן אחר מנאס עמו חככי כלה : אכל - נאכל כמו לא עבד כה אשר לקח מוס (טו) : (ג) אסורה נא - אסורה מוכח להתקיים : (ה) של - שלוף והוא - כמו וכאל הכחול - כי יסל ויתך (יו) : אדמת קדש הוא - המקום - (ז) כי ירעתי את מבאובי - כמו וידע אלקים כלומר כי שתי לכ להתכונן לדעת את מלאכותי ולא העלתי עיני ולא טוס אולי מעתקתם

באר רחובות דקדוקי רשי

אם כי ערשו יאל אכל לדעת הדרש וענין שבו עשה שישו אלה : (טו) דע"י מודיעך כזה שהדגש סתוך הסית מורה חסרון בית חתומות העורש ושרשו לכה וכל מזה העורש חלפ לכ (כל"א הערך) וכדו שלא תקשה היאך יתכן בענין אש עולת לכ על זה קאמר כשלהבת אש לכ של אש ורעה לומר עולת לכה עם מושאל הוא וכינו דתאמצית האדם תקועה לכו כמו כן השלהבת עולה מאמצית האש לכן שייך עפ"י כוללן לכ : וזה שכתב עוד ואל תתמה וכו' וחס דקשיא ליה התי"ו כי ילית בלבת החורה ענין הדכיות עיוורת היא כו הוי סני חילו הוי כתיב קלב אש כי הסג"ל כל"ו ד היתה מורה ג"כ ענין הדכיות על זה קאמר ואל תתמה כי יסל כיונא כויה חמולה לבתך וכו' גסן סני חלון כתיב חמולה לכן קאמר מדרך הלשון לדכ התי"ו בעולת לכ ועין